

مقایسه شرکت های تضامنی و سهامی و ویژگی های مربوط به آن

امیرحسین احسانی فرد^۱

چکیده

واژه شرکت از شراکت گرفته شده است و از همکاری رسمی بیش از دو نفر شرکت تشکیل می شود (سایت پرشین حساب). در اصطلاح حقوقی، تعریف شرکت به این صورت است که وقتی تعدادی افراد در کنار هم جمع می شوند تا فعالیت خاصی مثل فعالیت های تجاری و فرهنگی انجام دهند، این اجتماع افراد، شرکت را تشکیل می دهد. شرکت به معنای شریک شدن در کاری است یعنی شرکا با کمک همدیگر کاری را انجام داده و سود و زیان حاصل و مربوطه را بین خود به نسبت قرارداد تقسیم می نمایند. به طور کلی، دو نوع شخصیت وجود دارد، شخص حقیقی که به هر فرد گفته می شود و شخص حقوقی که از دو شخص حقیقی و یا حقوقی تشکیل می شود. بر اساس ماده ۲۰ قانون تجارت، شرکت های تجاری هفت نوع می باشند که در این جا به مقایسه و بررسی ویژگی های شرکت های سهامی و تضامنی می پردازیم. امروزه در ایران شرکت های سهامی از جایگاه ویژه ای برخوردار هستند و بیشتر، طیف سهام عادی مورد توجه می باشند. و شرکت های تضامنی هم در آن شخصیت اعتباری و ضمانت شرکا دخالت زیادی دارند. در ادامه مباحث در بخش های پیش رو به بررسی ویژگی های مربوط به این دو نوع شرکت و شرح آن می پردازیم.

کلمات کلیدی:

شرکت تضامنی، شرکت سهامی، حسابداری

^۱ دانشجوی رشته کارشناسی مدیریت دولتی - دانشکده گان فارابی

مقدمه

طبق مطالب فوق بیان شده شرکت های تجاری بر مبنای ماده ۲۰ قانون تجارت به هفت دسته تقسیم می شوند:

۱- شرکت های سهامی: بر اساس ماده ۱ لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت، شرکتی که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام به مبلغ اسمی سرمایه آن ها محدود می باشد را شرکت های سهامی می گویند. نکته حائز اهمیت این هست که سهام جز حقوق مالی محسوب می شود و در حکم مال منقول می باشد و همچنین به صورت قهری و یا به صورت قراردادی قابلیت نقل و انتقال دارد (مواد ۲۴، ۳۹ و ۴۱ لایحه اصلاح قسمتی از قانون تجارت). لذا تشریفات نقل و انتقال سهام از موارد مهم مربوط به شرکت ها تلقی می شود (سایت پرشین حساب).

۲- شرکت با مسئولیت محدود: شرکتی که بین دو یا چند نفر جهت انجام امور تجاری تشکیل شده باشد گفته می شود، که هر یک از شرکا با توجه به میزان سهام خود در شرکت مسئول قروض و تعهدات می باشند (ماده ۹۴ قانون تجارت).

۳- شرکت های تضامنی: شرکتی است که تحت نام مخصوص برای امور تجاری بین دو یا چند نفر با مسئولیت تضامنی تشکیل می شود. اگر دارایی های شرکت مربوطه برای تادیه تمام قروض شرکت کافی نباشد، هر یک از شرکا مسئول پرداخت تمام قروض و بدهی ها می باشند. مانند صرافی (ماده ۱۱۶ قانون تجارت).

۴- شرکت مختلط غیر سهامی: شرکتی است که برای انجام امور تجاری تحت اسم مخصوص بین دو یا چند نفر شریک ضامن و یک یا چند نفر شریک با مسئولیت محدود بدون انتشار سهام تشکیل می شود (ماده ۱۴۱ قانون تجارت).

۵- شرکت مختلط سهامی: شرکتی است که تحت اسم مخصوص بین یک عده شرکای سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن تشکیل می شود (ماده ۱۶۲ قانون تجارت).

۶- شرکت نسبی: شرکتی است که برای امور تجاری تحت اسم مخصوص بین دو یا چند نفر تشکیل و مسئولیت هر یک از شرکا به نسبت سرمایه ای است که در شرکت قرار داده اند (ماده ۱۸۳ قانون تجارت).

۷- شرکت تعاونی: شرکتی که با رعایت مقررات قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران تشکیل و ثبت می شود (سایت پرشین حساب).
شرکت های فوق را می توان با توجه به مسئولیت صاحبان سرمایه به سه دسته طبقه بندی کرد:

۱- شرکت هایی که مسئولیت صاحبان سرمایه محدود به مبلغ یا نسبت سرمایه می باشد (شرکت های سهامی، شرکت هایی با مسئولیت محدود، شرکت های نسبی و شرکت های تعاونی).

۲- شرکت هایی که مسئولیت صاحبان سرمایه نامحدود و تضامنی است (شرکت های تضامنی).

۳- شرکت هایی که ترکیبی از خصوصیات گروه اول و دوم را دارند (شرکت های مختلط سهامی و غیر سهامی).

نکته: یکی از تفاوت های آشکار در شرکت های تضامنی و سهامی میزان مسئولیت محدود و نامحدود است.

شرکت های موجود در ایران معمولاً از نوع گروه اول هستند و علی رغم پیش بینی انجام شده در قانون تجارت، شرکت های گروه دوم و سوم چندان رایج نیستند. با وجود شباهت کلی شرکت های سهامی در ایران و آمریکا، در جزئیات، به ویژه در قسمت حقوق صاحبان سهام، تفاوت هایی وجود دارد که لازم است مورد توجه قرار گیرد. (سایت شعار سال).

شرح مختصر شرکت های تضامنی

شرکت تضامنی شرکتی است که تحت نام مخصوص، برای امور تجارتي بین دو یا چند نفر با مسئولیت تضامنی تشکیل می شود. یکی از ویژگی هایی که در مورد شرکت های تضامنی صدق می کند این هست که اگر دارایی های شرکت برای تادیه تمام قروض کافی نباشد، هر یک از شرکاء مسئول پرداخت تمام قروض شرکت می باشند، این امر به این خاطر هست که در شرکت های تضامنی مسئولیت شرکاء بر خلاف شرکت های سهامی نامحدود است، لذا در ایجاد اینگونه شرکت ها، شرکاء سعی می کنند با افرادی که

اعتبار شخصی و مالی بسیار بالایی دارند و همچنین مورد اعتماد می باشند اقدام به تاسیس شرکت نمایند.

فعالیت های تضامنی ممکن است در قالب شخصیت حقوقی و قانونی یعنی تحت نام یک شرکت تضامنی در اداره ثبت شرکت ها به ثبت رسیده و در پناه قانون تداوم یابد. بسیاری از فعالیت های بازرگانی، تولیدی و خدماتی که تحت یکی از اشکال هفتگانه حقوقی قانون تجارت به ثبت نرسیده اند از نظر دادگاه ها و قوانین جاری مملکتی فعالیتی تضامنی محسوب می شوند.

خصوصیات شرکت های تضامنی

الف: انتخاب آزادانه شرکاء: در شرکت های تضامنی به دلیل اینکه هر شریک مسئول اعمال تجاری شرکای خود می باشد، لذا قانون به شریک یا شرکا اجازه می دهد که خود شریک مورد نظر را انتخاب کنند. طبق ماده ۱۲۳ قانون تجارت، در شرکت های تضامنی، هیچ یک از شرکا نمی تواند سهم خود را به دیگری منتقل نماید مگر اینکه رضایت تمام شرکا در آن فراهم باشد.

ب: عمر محدود^۱: شرکت های تضامنی به دلیل اینکه براساس یک قرارداد (شرکتنامه^۲) تشکیل می گردد، عمر آن محدود می باشد. اگر در قرارداد مهلتی معین شده باشد، عمر شرکت در پایان آن مهلت به سر می رسد. اگر در قرارداد مهلتی تعیین و ذکر نشود شرکت پس از انجام فعالیت خود، خاتمه می یابد. اگر مدتی در قرارداد ذکر نگردیده باشد و عملیات شرکت نیز پایانی نداشته باشد، عمر شرکت ممکن است بنا به درخواست هریک از شرکاء به پایان رسیده و شرکت منحل گردد. علاوه بر این مرگ، ورشکستگی یا هر پیشامد دیگر که توانایی هریک از شرکاء را در مقابل انجام قرارداد سلب نماید، عمر شرکت به طور خودکار پایان می پذیرد.

ج: مسئولیت نامحدود^۳: مسئولیت شرکای شرکت های تضامنی به سرمایه آنها محدود نبوده، بلکه چنانچه دارایی شرکت برای تادیه تمام قروض کافی نباشد، هریک از شرکاء

^۱ limited life

^۲ articles of partnership

^۳ unlimited liability

مسئول پرداخت تمام قروض خواهد بود. هر قراری که بر خلاف این امر بین شرکاء ترتیب داده شده باشد در مقابل اشخاص ثالث «کان لم یکن» تلقی می شود.

د: مدیریت^۱: مدیریت شرکت های تضامنی و کنترل آن در اختیار مالکین شرکت می باشد و هرگونه تصمیم گیری با رضایت کلیه شرکاء صورت می گیرد (ماده ۱۲۰ قانون تجارت).

ه: سهولت تشکیل^۲: شرکت تضامنی به دلیل اینکه بر اساس قرارداد تشکیل می گردد، لذا در هنگام تشکیل شرکت به مقررات کمتری نیاز دارد.

نحوه تشکیل شرکت های تضامنی

شرکتنامه، پایه و اساس شرکت های تضامنی بر مبنای قراردادی است که باید با رعایت قانون تجارت تهیه و تنظیم شده و مورد توافق کلیه شرکاء باشد، این قرارداد را شرکتنامه می گویند. شرکتنامه حاکی از روابط مالی بین شرکاء، نحوه تقسیم سود و زیان، ورود و خروج شریک یا شرکاء، انحلال شرکت، اختیارات و وظایف، تعهدات و امتیازات، میزان برداشت هر یک از شرکاء و... می باشد، که در ادامه مباحث به تشریح موارد مربوطه پرداخته می شود.

در برخی از کشورها فعالیت تضامنی در قالب شرکت به ثبت نمی رسد و در قوانین تجاری شخصیت حقوقی جداگانه برای آن در نظر گرفته نمی شود. اما در ایران، شرکتنامه حتما باید مکتوب بوده و در اداره ثبت شرکت ها به ثبت رسیده باشد و هرگاه با رضایت کلیه شرکاء تغییری در آن صورت گیرد، این تغییر نیز باید به ثبت اداره شرکت ها برسد. به همین منظور شرکت تضامنی در ایران، در پناه قوانین تجاری تشکیل می گردد و دارای شخصیت حقوقی جداگانه ای می باشد. در شرکتنامه مطالبی ذکر شده است که به شرح زیر می باشد:

۱- اسم و مرکز شرکت، اسامی شرکاء، تاریخ افتتاح شرکت، موضوع فعالیت شرکت، اهداف کلی و مدت شرکت.

۲- مقررات مربوط به ورود و خروج شرکاء

۳- میزان سرمایه و سهم الشرکه هریک از شرکاء اعم از نقدی و غیرنقدی با ذکر نام شرکاء

^۱ management

^۲ ease of formation

۴- مقررات مربوط به تقسیم سود و زیان شرکت

۵- سایر نکات و محدودیت های احتمالی که پاسخ آن ها مبهم می باشد
شرکاء^۱، در شرکت های تضامنی کسانی هستند که شرکتنامه را قبل از تشکیل شرکت امضاء نموده یا بعد از ایجاد آن به موجب ماده ۱۲ قانون تجارت وارد شرکت شده باشند، به موجب قانون و برحسب اقتضاء شرکت، حداقل شرکاء دو نفر بوده ولی حداکثری برای آن در نظر گرفته نشده است.

اسم شرکت

شرکت تضامنی دارای اسم مخصوص برای خود می باشد و این اسم ممکن است مشتمل بر اسم تمام شرکاء باشد مانند شرکت تضامنی امیر و محمد که این اسم بیانگر آن است که شرکت دارای دو شریک است و یا ممکن است اسم یکی از شرکاء را شامل شود. چنانچه اسم شرکت مشتمل بر تمامی نام شرکاء نباشد، باید بعد از اسم شریک یا شرکایی که ذکر شده است عبارتی از قبیل «و شرکاء» یا «و برادران» قید گردد. (مانند شرکت تضامنی احمد و شرکاء).

تشکیل شرکت تضامنی

تشکیل اولیه شرکت تضامنی براساس توافق دو یا چند نفر برای انجام امور تجاری مشترک و سرمایه گذاری برای تحصیل سود می باشد. بعد از توافق شرکاء ابتدا یک حساب جاری به نام (شرکت در شرف تاسیس) افتتاح و سرمایه نقدی به آن حساب واریز و آن قسمت از سرمایه که به صورت غیر نقدی به شرکت آورده می شود بر مبنای ارزش بازار دارایی در زمان انتقال و با رضایت کلیه شرکاء ارزیابی و در اختیار شرکت قرار می گیرد. بعد از واریز وجوه نقد و ارزیابی دارایی های غیر نقدی به ارزش متعارف، شرکاء از بین خود، مدیر یا مدیرانی انتخاب، و به همراه شرکتنامه و سایر مدارک لازم برای تاسیس به اداره ثبت شرکت ها مراجعه و پس از طی مراحل قانونی، شرکت رسماً تحت شماره معین و نام مخصوص به ثبت می رسد.

طبق ماده ۱۱۸ قانون تجارت زمانی شرکت تضامنی تشکیل می شود که:

^۱ partners

۱- شرکتنامه مطابق قانون تنظیم شده باشد.

۲- تمام سرمایه نقدی تادیه و سهم الشرکه غیر نقدی تقویم و تسلیم شده باشد.

سرمایه گذاری شرکاء

به موجب قانون تجارت سهم الشرکه هریک از شرکاء ممکن است به صورت نقد یا غیر نقد باشد. در صورتی که سهم الشرکه شرکاء به صورت نقد تادیه شود حساب صندوق (بدهکار) و حساب سرمایه هر شریک معادل مبلغی که به شرکت آورده است (بستانکار) می شود. در صورتی که تمام یا بخشی از سهم الشرکه هریک از شرکاء از طریق آوردن دارایی های غیر نقدی مورد نیاز شرکت تادیه شود، طبق ماده ۱۲۳ قانون تجارت، این دارایی ها باید با موافقت کلیه شرکاء ارزیابی گردند. ارزیابی آورده های غیر نقدی شرکاء، به منظور تعیین ارزش متعارف یا ارزش منصفانه بازار^۱ آنها ارزیابی شوند. ارزیابی دارایی های غیر نقدی و انتقال آن به شرکت بدین علت باید صورت گیرد که اولاً شخصیت شرکاء مستقل از شخصیت حقوقی شرکت می باشد و ثانیاً این دارایی ها باید بر اساس اصل بهای تمام شده به ارزش منصفانه بازار در دفاتر شرکت ثبت گردد.

انواع حساب ها در شرکت های تضامنی

در شرکت های تضامنی علاوه بر حساب سرمایه شرکاء، حساب های دیگری نیز وجود دارد که به شرح زیر است:

حساب سرمایه شرکاء^۲: برای ثبت سرمایه شرکاء در دفاتر شرکت های تضامنی دو روش وجود دارد:

الف) روش سرمایه ثابت^۳: در این روش، حساب سرمایه شرکاء معادل مبلغی که در شرکتنامه مقرر شده است و شرکاء نیز سرمایه گذاری کرده اند بستانکار می گردد. چون از نظر قانون تجارت، تغییر سرمایه منع قانونی دارد و تغییرات سرمایه باید حتماً در اداره ثبت شرکت ها به ثبت برسد، لذا حساب سرمایه شرکاء معمولاً به یک مبلغ ثابت در دفاتر

^۱ fair market value

^۲ partners capital account

^۳ fixed capital method

ثبت و نگهداری می شود و تغییرات ناشی از برداشت شرکاء یا تغییرات ناشی از سود و زیان در حساب های دیگری که برای این امر منظور گردیده، ثبت می شوند.

ب) روش سرمایه متغیر^۱: در این روش حساب سرمایه شرکاء به مبلغ معینی که در شرکتنامه منعکس شده ثابت نمی ماند و برداشت شرکاء، سهم شرکاء از سود و زیان، حقوق شرکاء و... مستقیماً در حساب سرمایه منظور می شود. این روش در کشورهایی که فعالیت تضامنی به صورت یک شخصیت حقوقی در اداره ثبت شرکت ها به ثبت نمی رسد، کاربرد دارد. در ایران به این دلیل که شرکت های تضامنی باید در اداره ثبت شرکت ها به ثبت برسند، لذا حساب سرمایه شرکاء به روش ثابت نگهداری می شود.

حساب جاری شرکاء

وقتی تغییرات سرمایه شرکاء منع قانونی داشته باشد (در روش ثابت)، جهت انجام برخی از معاملات مالی بین شرکاء و شرکت، برای هر کدام از شرکاء حساب جاری^۲ جداگانه ای نگهداری می شود. برداشت و سهم زیان هریک از شرکاء، در قسمت بدهکار حساب جاری وی و سهم بهره سرمایه، سهم سود، حقوق و کمیسیون هریک از شرکاء در بستانکار حساب جاری او ثبت می شود. این نوع حساب از نوع حساب های دائمی بوده و مانده آن از سالی به سالی دیگر منتقل و محل نمایش آن در ترازنامه، بین بدهی ها و سرمایه شرکاء می باشد، این مورد در شرکت های سهامی به این صورت می باشد که به علت وجود زیاد تعداد سهامداران دیگر برای هریک حسابی جداگانه منظور نمی گردد بلکه مجموع سرمایه ها تحت حسابی با عنوان حساب سرمایه سهام در ثبت در دفاتر و ترازنامه منظور می گردد.

حساب برداشت شرکاء

حساب برداشت حسابی است که به نام هریک از شرکاء در دفاتر افتتاح و برداشت شخصی هر شریک در طی دوره مالی در بدهکار این حساب ثبت می شود. این حساب یک حساب موقت می باشد و در پایان دوره مالی، مانده آن به حساب جاری هر شریک منتقل می شود. میزان حداکثر حق برداشت هر شریک در شرکتنامه قابل پیش بینی می

^۱ floating capital method

^۲ current account of partners

باشد. چون برداشت شخصی هر شریک به منزله دریافت وام از شرکت است، لذا ممکن است نسبت به برداشت شرکاء بهره ای در شرکتنامه در نظر گرفته شود.

حساب وام شرکاء^۱

گاهی اوقات ممکن است شرکت تضامنی به وجوه نقد نیاز داشته باشد و این وجوه از طریق یکی از شرکاء تامین گردد و شریک مزبور به دلایلی تمایل به افزایش سرمایه خود نداشته باشد. لذا شریک وام را در اختیار شرکت قرار داده و هرساله از این بابت مبلغی به عنوان بهره از شرکت دریافت می دارد. مبلغی که به عنوان وام از طرف شریک به شرکت واگذار می شود در حساب جداگانه ای به نام (حساب وام) همان شریک ثبت می شود. این حساب یکی از حساب های پرداختی شرکت می باشد. بهره ای که به وام تعلق می گیرد، در حساب وام شریک ثبت نمی شود بلکه در حساب جداگانه و یا به حساب جاری آن شریک منظور می گردد.

در مواردی ممکن است شرکت از وضع نقدینگی خوبی برخوردار باشد و شرکاء نیاز به وام داشته باشند، در این حالت، وام دریافتی توسط هر شریک، در بدهکار حساب وام آن شریک ثبت می شود. در این صورت مانده بدهکار حساب وام، مانند مانده بدهکار حساب سایر بدهکاران در ترازنامه منعکس می گردد. طلب شرکت از شرکاء به عنوان دارایی، و بدهی شرکت به شرکاء به عنوان بدهی در ترازنامه منعکس می گردد.

تقسیم سود و زیان در شرکت های تضامنی^۲

طبق ماده ۱۱۲ قانون تجارت، در صورتی که هیچ گونه توافقی در رابطه با پرداخت حقوق و تقسیم سود، صورت نگرفته باشد و در شرکتنامه نیز نسبت خاصی مقرر نشده باشد، شرکاء به نسبت سهم الشرکه (سرمایه) خود، از سود و زیان شرکت برخوردار می شوند و زیان را هم پس از انحلال شرکت، به همین نسبت تحمل خواهند کرد.

چنانچه مبلغ تعیین شده برای خدمات ارائه شده توسط شرکاء مورد قبول واقع نباشد و یا میزان سهم منافع آنها متفاوت باشد، ممکن است شرکاء مبنای دیگری را برای تقسیم

^۱ loans account of partners

^۲ the appropriation of profit and loss

سود و زیان در نظر گیرند. به هر حال هدف از بیان این امر تلاش در جهت تقسیم منصفانه سود و زیان شرکت می باشد، که مبنای مربوط به آن به شرح عوامل زیر می باشد:

- ۱- به نسبت ثابتی که مورد توافق شرکاء باشد.
- ۲- به نسبت سرمایه شرکاء
- ۳- پاداش و تقسیم باقیمانده به نسبت ثابت
- ۴- تخصیص بهره سرمایه و تقسیم باقیمانده سود به نسبت ثابت
- ۵- تقسیم سود براساس مبانی مختلف

تقسیم سود و زیان به نسبت ثابت

ساده ترین روش برای تقسیم سود و زیان، ارائه یک نسبت ثابت برای هریک از شرکاء بدن توجه به میزان سرمایه و تخصص آنها می باشد. این روش در شرایطی که اهمیت سرمایه گذاری و تخصص شرکاء برای شرکت یکسان باشد، مناسب است. این نسبت ممکن است یک نسبت مساوی برای تمام شرکاء باشد یا برای هر کدام نسبتی متفاوت مقرر گردد. برای مثال ممکن است که نسبت تقسیم سود میان دو نفر ۵۰٪ باشد یا اینکه یک نفر ۲۵٪ و دیگری ۷۵٪ و یا به نسبت های دیگر که شرکاء آن را منصفانه بدانند تقسیم شود.

تقسیم سود و زیان به نسبت سرمایه شرکاء

در مواردی که ماهیت فعالیت شرکت به نحوی است که درآمد آن مستقیماً به میزان سرمایه گذاری ها بستگی دارد (مانند بانک هایی که به صورت تضامنی تشکیل می شود)، تقسیم سود و زیان به نسبت سرمایه شرکاء روش مناسبی است. زمانی که سرمایه شرکاء مبنای تقسیم سود و زیان قرار می گیرد باید مشخص گردد که سرمایه گذاری در کدام مقطع از دوره مالی، ابتداء یا انتهای آن، صورت گرفته است. اگر سرمایه گذاری در اواسط دوره مالی و یا به تدریج صورت گرفته باشد، ممکن است مبلغ متوسط سرمایه در طی دوره مبنای تقسیم سود و زیان قرار گیرد.

تقسیم سود براساس تخصیص حقوق (و پاداش)، و تقسیم باقیمانده به نسبت ثابت: در این روش قسمتی از سود حاصل از فعالیت واحد تجاری ممکن است طبق توافق شرکاء به

عنوان حق الزحمه به شرکایی که خدماتی در شرکت انجام داده اند تعلق گرفته و بقیه به نسبت معین بین شرکاء تقسیم شود. اگر پرداخت حق الزحمه به شریک یا شرکاء در شرکتنامه توافق شده باشد، مبلغ حق الزحمه تعهد شده، صرف نظر از وجود سود و زیان، باید به حساب این شرکاء منظور گردد. باید در نظر داشت که آنچه به عنوان حق الزحمه به شرکاء پرداخت می گردد جزء هزینه های عملیاتی شرکت محسوب نمی شود، بلکه به عنوان بخشی از تقسیم سود تلقی می گردد.

تقسیم سود براساس تخصیص بهره سرمایه و تقسیم باقیمانده به نسبت ثابت: در مواردی ممکن است شرکاء توافق نمایند که به مانده حساب سرمایه (مانده اول دوره یا آخر دوره یا متوسط آن، هر کدام که مورد توافق باشد) مبلغی به عنوان بهره پرداخت گردد. تقسیم سود براساس سایر مبنای: در اکثر موارد برای تقسیم سود در شرکت های تضامنی ممکن است ترکیبی از چند مبنای، که در شرکتنامه پیش بینی شده است مورد استفاده قرار گیرد.

پذیرش شریک جدید در شرکت های تضامنی

طبق ماده ۱۲۳ قانون تجارت، هریک از شرکاء در صورتی می تواند سهم الشرکه خود را به شخص دیگری واگذار نماید که رضایت تمام شرکاء را فراهم نموده باشد. به عبارت دیگر، در صورتی شریک جدید می تواند به شرکت تضامنی وارد شود که کلیه اعضا با ورود او به شرکت موافق باشند.

هر شخصی که به عنوان شریک جدید به شرکت تضامنی وارد می شود، مسئول کلیه قروض شرکت می باشد. خواه این قروض قبل از ورود وی ایجاد شده باشد یا پی از ورود وی. هر قراری برخلاف این بین شرکاء باشد، در مقابل اشخاص ثالث (کان لم یکن) تلقی می گردد.

در عمل ورود شریک جدید به دو صورت امکان پذیر می باشد:

۱- خرید تمام یا قسمتی از سهم شرکاء قدیم

۲- سرمایه گذاری در شرکت

الف: ورود شریک جدید از طریق خرید تمام یا قسمتی از سهم شریک (شرکاء) قدیم: هرگاه این امر صورت بگیرد، هیچگونه تغییری در دارایی ها و بدهی های شرکت صورت

نمی گیرد و تنها سرمایه شرکاء تغییر پیدا می کند. زیرا فروش سهم الشرکه شریک قدیم و خرید آن توسط شریک جدید یک معامله شخصی بوده و قیمت مورد توافق و مبلغ تحصیل شده توسط شریک قدیم هیچ ارتباطی به شرکت ندارد. آنچه شریک قدیم از بابت فروش سهم خود از شریک جدید دریافت می دارد، دارایی شخصی وی بوده و در زمره دارایی های شرکت به حساب نمی آید. در صورتی که شریک جدید از طریق خرید سهم الشرکه یکی از شرکاء به شرکت وارد شود، حساب سرمایه شریکی که اقدام به فروش سهم الشرکه خود نموده بدهکار و حساب سرمایه شریک جدید بستانکار می شود.

ب: ورود شریک جدید از طریق سرمایه گذاری در شرکت: در شرایطی که شرکت به سرمایه بیشتری نیاز داشته باشد، ممکن است با توافق شرکاء، شریک جدیدی از طریق سرمایه گذاری مستقیم در شرکت پذیرفته می شود. در این شرایط دو حالت وجود دارد. اول اینکه ممکن است به هنگام ورود شریک جدید، دارایی ها و بدهی های شرکت مورد ارزیابی قرار نگیرد. دوم اینکه دارایی ها و بدهی های شرکت به هنگام ورود شریک جدید، مورد ارزیابی قرار گیرند.

۱- ورود شریک جدید بدون تجدید ارزیابی دارایی ها و بدهی ها: هرگاه شریک جدید با سرمایه گذاری مستقیم به شرکت پذیرفته شود و دارایی ها و بدهی های شرکت نیز مورد تجدید ارزیابی قرار نگیرند ملاک همه محاسبات، سرمایه شرکاء می باشد. در این صورت شریک جدید تحت یکی از شرایط زیر وارد شرکت می شود:

(۱) اختصاص پاداش به شرکای قدیم: وقتی که شرکت تضامنی از وضع نقدینگی خوبی برخوردار باشد، شرکای قدیم برای ورود شریک جدید، مبلغی بیشتر از آنچه به بستانکار حساب سرمایه وی منظور خواهد شد، مطالبه می نمایند. این امر به منزله اختصاص پاداش به شرکای قدیم بوده و مبلغ اضافی به نسبت مقرر در شرکتنامه، به بستانکار حساب سرمایه شرکای قدیم منتقل می شود

(۲) اختصاص سرقفلی به شرکای قدیم: این مورد زمانی اتفاق می افتد که شریک جدید بخاطر شرایط مطلوب و سودآوری که دارد تصمیم می گیرد که بیشتر از سهم الشرکه خود در شرکت سرمایه گذاری نمایند. این عوامل نامشهود می باشد

که منجر می شود شرکت سودی بیشتر از سود متعارف را دارا باشد، به این عوامل اصطلاحاً (سرقفلی) می گویند. سرقفلی به تدریج ایجاد می شود لذا شناسایی و ثبت آن در دفاتر با توجه به اصل تحقق و اصل بهای تمام شده جایز نیست، مگر در شرایطی که این دارایی خریداری گردد. هرگاه با ورود شریک جدید، شرکاء توافق نمایند که شریک جدید معادل مبلغی که در شرکت سرمایه گذاری می کند در سرمایه شرکت سهام گردد، و ارزش سرقفلی متعلق به شرکای قدیم شرکت محاسبه شود، یک حساب تحت عنوان (حساب سرقفلی) از این بابت در دفاتر شرکت افتتاح و در ترازنامه به عنوان دارایی نامشهود طبقه بندی می گردد.

۳) اختصاص پاداش به شریک جدید: اگر شریک جدید دارای تخصص و یا توانایی ویژه ای باشد، شرکای قدیم به منظور استفاده از تخصص و توانایی وی در جهت پیشرفت و سود دهی شرکت، ممکن است توافق نمایند که شریک جدید با پرداخت مبلغ کمتری نسبت به آنچه که به بستانکار حساب سرمایه اش منظور می شود، وارد شرکت شود. این امر به منزله پاداش و امتیازی است که شرکای قدیم برای شریک جدید قائل شده اند و مبلغ اضافی، به بدهکار حساب سرمایه شرکای قدیم منظور می گردد.

ورود شریک جدید و تجدید ارزیابی دارایی ها و بدهی ها

در اغلب موارد، در زمان ورود شریک جدید، ارزش دارایی ها و بدهی های ثبت شده در دفاتر شرکت مورد توافق شرکای قدیم و جدید قرار نمی گیرد. ممکن است شرکای قدیم ادعا نمایند که ارزش واقعی دارایی های شرکت بیش از ارزشی است که در دفاتر ثبت شده است و یا شریک جدید ادعا نماید که ارزش دارایی های شرکت در اثر گذشت زمان کاهش یافته است. همچنین در مورد بدهی ها نیز ممکن است عدم توافق هایی وجود داشته باشد. مثلاً ممکن است شریک جدید نسبت به میزان ذخیره مطالبات مشکوک الوصول موافقت نکند. از سوی دیگر، ممکن است در اثر حسن انجام کار و یا دلایل دیگر سرقفلی در شرکت ایجاد شده باشد که تاکنون شناسایی و ثبت نشده باشد و با ورود

شریک جدید شرکاء توافق نمایند که این دارای شناسایی و مورد ارزیابی قرار گیرد.

خروج شریک از شرکت های تضامنی

در شرکت های تضامنی هریک از شرکاء بدون توافق دیگر اعضا حق خروج از شرکت را ندارد. طبق ماده ۱۲۳ قانون تجارت (در شرکت تضامنی هیچ یک از شرکاء نمی تواند سهم خود را به دیگری واگذار نماید، مگر با رضایت تمام شرکاء).

هر شریک با رضایت سایر شرکاء می تواند با دریافت وجه نقد یا سایر دارایی ها، سهم الشرکه خود را واگذار نموده و از شرکت خارج شود. خروج شریک از شرکت عملاً به دو طریق امکان پذیر می باشد:

۱- واگذاری سهم الشرکه به یک یا تعدادی از شرکای باقیمانده

۲- دریافت دارایی های شرکت

الف: واگذاری سهم الشرکه به یک یا تعدادی از شرکای باقیمانده

خروج شریک و واگذاری سهم الشرکه به یک یا تعدادی از شرکای باقیمانده مبادله ای شخصی بوده و بر دارایی ها و بدهی های شرکت هیچگونه تاثیری ندارد. این امر تنها به جابجایی نام شرکاء و تعویض و تغییر مالکیت آنان در دفاتر شرکت منجر می شود. زیرا دارایی که به شریک خارج شونده واگذار می گردد از محل دارایی های شخصی شرکاء بوده و یا بدهی که در این رابطه ایجاد می شود، بدهی شخصی شرکاء می باشد و هیچ ارتباطی به شرکت ندارد.

ب: خروج شریک از طریق دریافت دارایی های شرکت

در شرایطی که سهم شریک خارج شونده، از محل دارایی های شرکت پرداخت گردد، به طور همزمان دارایی ها و سرمایه شرکت کاهش می یابد. خروج شریک از این طریق ممکن است منجر به تجدید ارزیابی یا عدم تجدید ارزیابی دارایی ها و بدهی ها گردد.

۱. خروج شریک بدون تجدید ارزیابی

اگر هنگام خروج شریک هیچگونه تجدید ارزیابی در مورد دارایی ها و بدهی های شرکت صورت نگیرد، مبلغ پرداختنی به شریک خارج شونده براساس میزان سهم الشرکه وی تعیین می گردد. در این صورت حالت زیر ممکن است رخ دهد:

- با دریافت دارایی های شرکت معادل ارزش دفتری سهم الشرکه خود، از شرکت خارج شود: در صورتی که مبلغ پرداختنی به شریک خارج شونده، معادل سهم الشرکه وی باشد، عمل خروج شریک با بدهکار نمودن حساب سرمایه شریک خارج شونده و بستانکار نمودن وجوه نقد یا سایر دارایی ها به همین مبلغ صورت می گیرد. در این صورت دارایی ها و سرمایه ها به یک نسبت کاهش می یابد.

- با دریافت دارایی های شرکت بیشتر از ارزش دفتری سهم الشرکه خود، از شرکت خارج شود: هرگاه شرکت از سودآوری بالایی برخوردار بوده یا دارای ارزش نامشهودی باشد، شریک به هنگام خروج از شرکت، ممکن است مبلغی بیشتر از مانده سرمایه خود، از شرکت مطالبه نماید. مبلغی که مازاد بر سرمایه شریک خارج شونده به وی پرداخت می گردد، به مثابه اختصاص پاداش به این شریک می باشد و به نسبت تقسیم سود و زیان به بدهکار سرمایه شرکای باقی مانده منتقل می گردد.

- با دریافت دارایی های شرکت کمتر از ارزش دفتری سهم الشرکه خود، از شرکت خارج شود: این حالت زمانی پیش می آید که مشارکت در شرکت تضامنی، برای شریک خارج شونده مطلوبیتی نداشته باشد. در این حالت وی حاضر است با دریافت مبلغی کمتر از مانده سرمایه خود، از شرکت خارج شود. این امر به منزله اختصاص پاداش به شرکای باقی مانده بوده و موجب افزایش سرمایه آنها می گردد. این عمل با بستانکار نمودن حساب سرمایه شرکای باقیمانده به نسبت مشارکت در سود و زیان شرکت و معادل مبلغی که کمتر از سرمایه شریک خارج شونده پرداخت گردیده، صورت می گیرد.

۲. خروج شریک و تجدید ارزیابی

اگر در مورد سهم الشرکه واقعی شریک خارج شونده، بین شرکاء توافق به وجود نیاید، به ناچار دارایی ها و بدهی های واحد تجاری تجدید ارزیابی شده، مازاد به نسبت تقسیم سود و زیان و پس از کسر مالیات، بین شرکاء تقسیم می شود. جهت تعیین سهم الشرکه

شریک خارج شونده و بستن حساب های وی در دفاتر شرکت، مراحل به شرح زیر صورت می گیرد:

۱. یک حساب تجدید ارزیابی در دفاتر افتتاح و نتیجه ارزیابی ها در آن منعکس و مانده این حساب که سود یا زیان ناشی از تجدید ارزیابی می باشد به نسبت تقسیم سود و زیان به حساب سرمایه شرکاء منتقل می گردد.
۲. حسابی تحت عنوان (حساب سهم الشرکه) برای شریک خارج شونده در دفاتر افتتاح می گردد.
۳. مانده حساب سرمایه شریک خارج شونده را به حساب سهم الشرکه وی منتقل نموده و حساب سرمایه وی بسته می شود.
۴. بهره سرمایه، حق الزحمه و سهم شریک خارج شونده از سود و زیان تا زمان حضور وی در شرکت محاسبه و به حساب سهم الشرکه اش منتقل می گردد.
۵. سهم شریک خارج شونده از اندوخته به نسبت تقسیم سود و زیان محاسبه و به حساب سهم الشرکه اش منتقل می گردد.
۶. مانده حساب برداشت، حساب جاری و حساب وام شریک خارج شونده، به حساب سهم الشرکه اش منتقل می گردد.
۷. در پایان تنها حساب مربوط به شریک خارج شونده که هنوز در دفاتر شرکت بسته نشده بدهکار و حساب دارایی واگذار شده بستانکار می شود و بدین ترتیب همه حساب های شریک خارج شونده در دفاتر بسته می شود.

فوت شریک

هرگاه یکی از شرکاء فوت نمایند خود به خود از شرکت خارج می شود. ادامه فعالیت شرکت پس از فوت یکی از شرکاء منوط به رضایت قائم مقام متوفی و سایر شرکاء می باشد. اگر شرکای باقیمانده بخواهند به فعالیت شرکت ادامه دهند، باید سهم الشرکه شخص متوفی را محاسبه و به ورثه قانونی وی پرداخت یا به عنوان بدهی واحد تجاری منظور نمایند. البته در شرکت های سهامی به دلیل اینکه شرکت شخصیت حقوقی مستقل و جداگانه ای از صاحبان سهام دارد، در صورت خروج هر شریک یا فوت آنها شرکت به فعالیت خود ادامه خواهد داد و هیچ اختلالی در آن به وجود نخواهد آمد.

انحلال شرکت تضامنی

طبق ماده ۱۳۶ قانون تجارت، شرکت های تضامنی در موارد زیر منحل می گردد:

- ۱- هدفی که مدنظر شرکت بوده است انجام شده باشد یا انجام آن غیر ممکن باشد.
- ۲- شرکت برای مدت محدودی تشکیل و آن مدت منقضی شده باشد.
- ۳- ورشکستگی.
- ۴- توافق شرکاء
- ۵- به درخواست هریک از شرکاء بیا در دست داشتن حکم انحلال از دادگاه.
- ۶- در صورت فوت یا مجبور شدن یکی از شرکاء و عدم موافقت قائم مقام وی به ادامه فعالیت شرکت.
- ۷- در صورت ورشکستگی هریک از شرکاء و گذشت ششم ماه از تقاضای مدیر تصفیه.

تصفیه شرکت تضامنی

طبق ماده ۲۰۳ قانون تجارت پس از انحلال شرکت، امر تصفیه باید به وسیله مدیر یا مدیران شرکت صورت گیرد. به هر حال، مدیر تصفیه باید دارایی های شرکت را فروخته، مطالبات شرکت را وصول، بدهی های شرکت را پرداخت نموده، باقیمانده وجوه نقد را به نسبت سهم الشرکه بین شرکاء تقسیم نماید و حساب های دفاتر شرکت را ببندد.

معمولاً، تا زمانی که کلیه دارایی های شرکت به وجه نقد تبدیل نشده و بدهی ها و تعهدات شرکت پرداخت نگردد، وجهی به شرکاء پرداخت نمی شود. اگر نقدینگی واحد تجاری پس از تبدیل دارایی ها به نقد، برای تسویه حساب بدهی ها و تعهدات شرکت کافی نباشد، کسری نقدینگی باید از اموال شخصی شرکاء تامین گردد.

ممکن است که انحلال شرکت و تسویه حساب های آن به صورت تدریجی باشد که به این نوع روش تصفیه تدریجی گفته می شود. در این روش به مرور زمان که دارایی های شرکت به فروش می رسد، حساب دارایی مربوطه بستانکار و حساب وجوه نقد بدهکار می گردد و بازاء هرگونه سود و زیان ناشی از فروش دارایی ها، حساب سرمایه شرکاء به نسبت تقسیم سود و زیان، بدهکار یا بستانکار می گردد.

روش دیگر تصفیه شرکت، فروش دارایی ها، وصول مطالبات و پرداخت بدهی ها در مدت زمانی معین می باشد. در این روش که روش تصفیه آتی نام دارد ممکن است کلیه دارایی ها به صورت یک مجموعه کلی در یک مرحله فروخته شده و کلیه بدهی های شرکت پرداخت گردد. این روش خود دارای دو زیر مجموعه می باشد، که طریقه اول با استفاده از حساب تصفیه و طریقه دوم با استفاده از حساب سود و زیان تصفیه می باشد صورت می پذیرد.

شرح مختصر شرکت های سهامی

شرکت های سهامی^۱: یکی دیگر از موسسات تجاری شرکت های سهامی هستند که در میان سایر اشکال حقوقی رواج بیشتری داشته، میزان دارایی ها و تعداد کارکنان زیادی دارند و از حجم عملیات بالایی برخوردار می باشند، که این امر خود به نوعی از ویژگی های منحصر به فرد شرکت های سهامی به شمار می آید.

طبق ماده ۱ قانون تجارت (شرکت های سهامی، شرکت هایی هستند که سرمایه آنها به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام، محدود به مبلغ اسمی سرمایه آنها می باشد). شرکت سهامی یک شخصیت حقوقی است که می تواند مالک دارایی باشد و برای ادامه فعالیت خود، بدهی نیز تقبل نماید. دارایی های هر شرکت، مستقل از دارایی های صاحبان سهام آن شرکت بوده و نمی تواند به عنوان وثیقه بدهی های شخصی صاحبان سهام به شمار رود.

شرکت سهامی می تواند با بکارگیری دارایی های خود درآمد تحصیل نموده و باید به عنوان یک شخصیت حقوقی برای درآمد خود مالیات بپردازد.

انواع شرکت های سهامی و تفاوت های سهامی عام و خاص

طبق قانون تجارت شرکت های سهامی به دو دسته تقسیم می شوند:

الف: شرکت های سهامی عام^۲: شرکت هایی که موسسین آنها قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تامین می کنند، شرکت سهامی عام نامیده می شوند. نکته: تنها شرکت های سهامی عام می توانند اوراق قرضه را منتشر نمایند.

^۱ coporations

^۲ public corporation

ب: شرکت های سهامی خاص (private corporation): شرکت هایی که تمام سرمایه آنها در موقع تاسیس منحصرأ توسط موسسین تامین می گردد، شرکت های سهامی خاص نامیده می شوند.

تفاوت های عمده بین شرکت های سهامی عام و خاص

- ۱- قسمتی از سهام شرکت سهامی عام در مرحله تاسیس به مردم عرضه می شوند، در صورتی که در شرکت های سهامی خاص سهام، باید کلاً توسط موسسین تامین گردد.
- ۲- تعداد شرکاء در شرکت سهامی عام حداقل ۵ نفر و در شرکت های سهامی خاص ۳ نفر می باشد.
- ۳- سرمایه شرکت سهامی عام در هنگام تاسیس حداقل ۵ میلیون ریال و در شرکت های سهامی خاص حداقل ۱ میلیون ریال می باشد.
- ۴- مبلغ اسمی سهام شرکت های سهامی عام نباید بیشتر از ۱۰۰۰۰ ریال باشد. ولی در شرکت های سهامی خاص سقفی برای آن وجود ندارد.
- ۵- در مورد پاداش مدیران، مبلغ پاداش در شرکت سهامی عام از ۰.۵٪ و در شرکت سهامی خاص از ۱۰٪ سود قابل پرداخت به صاحبان سهام نباید تجاوز کند.
- ۶- در هنگام تاسیس شرکت سهامی عام، موسسین باید حداقل ۲۰٪ سهام شرکت را تعهد نمایند، در حالی که در شرکت های سهامی خاص موسسین باید ۱۰۰٪ سهام شرکت را تعهد نمایند.
- ۷- در تاسیس شرکت سهامی عام تشکیل مجمع عمومی موسس اجباری است در حالی که در شرکت سهامی خاص الزامی نمی باشد.

ویژگی های شرکت های سهامی

الف: شخصیت قانونی مستقل^۱: شرکت سهامی یک شخصیت حقوقی است که طبق قانون تشکیل می شود و مقررات مربوط به آن در سندی به نام اساسنامه^۲ درج می گردد. این شخصیت، مستقل از شخصیت صاحبان سهام می باشد.

^۱ separate Legal entity

^۲ corporate charter

شرکت سهامی در دادگاه نیز موقعیت قانونی دارد و می تواند همانند یک شخصیت حقیقی بر علیه اشخاص حقیقی و حقوقی طرح دعوا مطرح نماید و از سوی دیگر اشخاص حقیقی و حقوقی نیز می توانند علیه شرکت سهامی دعوی اقامه کنند. شرکت های سهامی با فوت و کناره گیری یک یا تعدادی از سهامداران شرکت از بین نمی روند بلکه ادامه بقاء آنها نیز مستقل از بقاء سهامداران می باشد (بر خلاف تضامنی).

ب: مسئولیت محدود سهامداران^۱: مسئولیت سهامداران در قبال بدهی های شرکت، محدود به مبلغ اسمی سرمایه آنها بوده و تعهد شخصی برای بدهی های شرکت ندارند. این امر یکی از بهترین مزیت های شرکت های سهامی می باشد. (مسئولیت در شرکت های تضامنی برخلاف سهامی نامحدود می باشد).

ج: جدایی مدیریت و صاحبان سهام^۲: اگرچه صاحبان سهام، مالک شرکت می باشند اما از میان خود هیات مدیره ای انتخاب می نمایند تا شرکت را اداره کنند. بنابراین ممکن است فردی هزار سهم و یا حتی یک میلیون سهم در شرکت سهامی داشته باشد اما نقش مهمی را در امور شرکت ایفا نکند.

د: تداوم بقاء و قابلیت انتقال مالکیت: سهامداران حقیقی و یا حقوقی یک شرکت سهامی ممکن است سهام خود را به اشخاص حقیقی یا حقوقی دیگر به هر طریقی و قیمتی واگذار نمایند. این نوع نقل و انتقال سهام تاثیری بر وضعیت مالی و ادامه فعالیت شرکت ندارد. یک شرکت سهامی حتی در صورت فوت یا ورشکستگی تعدادی از سهامداران خود به فعالیت ادامه می دهد. زیرا شخصیت سهامداران، مستقل از شخصیت شرکت سهامی است.

ه: سهولت جمع آوری سرمایه: صاحبان شرکت های سهامی که دارندگان سهام آن شرکت می باشند، می توانند با فروش سهام خود، به سرمایه گذاران دیگر اجازه دهند که در شرکت سرمایه گذاری نمایند. سرمایه شرکت های سهامی از طریق فروش سهام به سرمایه گذاران کوچک و بزرگ جمع آوری می گردد.

^۱ Limited Liability of Stockholders

^۲ Separation of ownership and management

و: کنترل و نظارت دولتی: کنترل و نظارت دولت از طریق قوانین جاری در رابطه با تاسیس، اداره و انحلال شرکت های سهامی معمولاً یکی از معایب شرکت های سهامی محسوب می گردد. زیرا از یک طرف در هنگام تشکیل شرکت های سهامی، مراحل و مقررات خاص قانونی باید رعایت گردد که این مقررات در مورد سایر موسسات از شدت کمتری برخوردار است و از سوی دیگر طبق مقررات، مسئولیت سهامداران محدود به میزان سرمایه آنها می باشد و لذا این امر از دیدگاه بستانکاران حائز اهمیت است. همچنین مقررات، شرکت های سهامی را ملزم به ارائه صورت های مالی می نماید تا سهامداران و بستانکاران براساس این صورتهای، تصمیم گیری می نماید. برای برخی از شرکت های سهامی اجرای این مقررات هزینه های بسیار بالایی را در پی دارد.

ذ: مدیریت حرفه ای: در شرکت های سهامی بزرگ، برای اداره امور، هیئت مدیره ای توسط مالکان انتخاب می شوند که صلاحیت حرفه ای لازم را برای هدایت شرکت داشته باشند. این شرکت ها چنانچه در رشته ای سودآور فعالیت داشته باشند می توانند فارغ از مقررات دست و پا گیر دولتی، حقوق و مزایای مناسبی به مدیران حرفه ای پیشنهاد داده و آنها را جذب کنند. (سایت شعار سال)

ح: توان جذب پس اندازهای مردم: شرکتهای سهامی عام می توانند با انتشار سهام و ابزارهای بدهی نظیر اوراق مشارکت، و فروش آنها به مردم، پس اندازهای آنها را جذب کنند. این مزیت به معنای دسترسی گسترده تر به پس انداز های مردم و توان تامین نقدینگی بیشتر است (سایت پرشین حساب)

خ: استفاده از معافیت مالیاتی: طبق ماده ۱۴۳ قانون مالیات های مستقیم، معادل ۱۰٪ مالیات بر درآمد شرکت های سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، از سال پذیرش تا سالی که از فهرست نرخها در بورس حذف نشده، بخشود می شود، مشروط بر آنکه کلیه نقل و انتقالات سهام از طریق کارگزاران بورس انجام و در دفاتر مربوطه ثبت می شود. این معافیت، جاذبه مالی مناسبی برای شرکت و سهامداران آن است. (سایت شعار سال)

ارکان شرکت های سهامی

در شرکت های سهامی برنامه ها و خط مشی های شرکت توسط هیئت مدیره و وظیفه نظارت بر این عوامل بر عهده بازرسان می باشد. شرکت های سهامی دارای سه رکن می باشند که به شرح زیر می باشند:

۱- مجمع عمومی صاحبان سهام

۲- هیات مدیره

۳- بازرسان

مجمع عمومی صاحبان سهام

مجمع عمومی، اجتماع صاحبان سهام شرکت در محلی است که بتوانند آزادانه در اطراف مسائل مربوط به اداره امور شرکت، بحث و بررسی و سپس اتخاذ تصمیم نمایند. در حقیقت مجمع عمومی هر شرکت به منزله قوه مقننه آن شرکت می باشد. به موجب قانون تجارت، مجمع عمومی شرکتهای سهامی به ترتیب زیر می باشند:

الف- مجمع عمومی اولیه یا مؤسس

ب- مجمع عمومی عادی

ج- مجمع عمومی فوق العاده

الف- مجمع عمومی مؤسس: مجمع عمومی مؤسس از مؤسسين و پذيريه نويسان شرکت تشکیل می شود. به موجب ماده ۱۶ قانون تجارت، مؤسسين پس از احراز اینکه تمام سرمایه شرکت صحیحاً تعهد گردیده و حداقل ۳۵٪ آن پرداخت شده است مجمع عمومی مؤسس را دعوت خواهند کرد. از جمله وظایف مجمع عمومی مؤسس، رسیدگی به گزارش مؤسسين و تصویب آن، احراز پذیره نویسی کلیه سهام و تادیه مبالغ لازم، مشورت درباره اساسنامه شرکت و تصویب آن، انتخاب اولین مدیران، انتخاب اولین بازرسان یا بازرسان و تعیین روزنامه کثیرالانتشاری که هرگونه دعوت و اعلامیه بعدی برای صاحبان سهام تا تشکیل اولین مجمع عمومی سالانه منحصر در آن درج گردد، می باشد.

ب- مجمع عمومی عادی: به موجب ماده ۸۶ قانون تجارت، مجمع عمومی عادی می تواند نسبت به کلیه امور شرکت به جز آنچه که در صلاحیت مجمع عمومی مؤسس و فوق العاده است تصمیم بگیرد.

از جمله وظایف این مجمع، تصویب ترازنامه و صورت حساب های شرکت، انتخاب یا تجدید انتخاب مدیر یا مدیران، انتخاب یا تجدید انتخاب بازرس یا بازرسان، عزل بازرسان به شرط انتخاب جانشین آنها و اتخاذ تصمیم درباره پیشنهادهایی که ممکن است در حدود قانون و اساسنامه شرکت، از طرف مدیران و بازرسان و صاحبان سهام ارائه شود، می باشد.

ج- مجمع عمومی فوق العاده: مجمعی است که در موارد لازم برای اتخاذ تصمیم نسبت به امور مهم و فوق العاده که از وظایف آن است تشکیل می گردد. از جمله وظایف این مجمع، تغییر یا اصلاح اساسنامه، تبدیل شرکت، افزایش یا کاهش سرمایه شرکت، ترتیب سهام ممتاز و تعیین امتیازات مربوط به آن، تبدیل سهام بی نام به با نام و برعکس، انتشار اوراق قرضه و انحلال شرکت می باشد.

هیات مدیره شرکت سهامی عام

شرکت سهامی بوسیله هیات مدیره ای که از بین صاحبان سهام انتخاب شده و اعضای آن قابل عزل می باشند اداره خواهد شد. به عبارت دیگر هیات مدیره هر شرکت به منزله قوه مجریه آن شرکت می باشد. وظایف و اختیارات هیات مدیره به شرح زیر می باشد:

۱- انتخاب رئیس و نایب رئیس: هیات مدیره مکلف است در اولین جلسه خود، یک رئیس و یک نایب رئیس از اشخاص حقیقی برای هیئت مدیره، انتخاب نمایند.

۲- تعیین مدیر عامل و وظایف و اختیارات آن: هیئت مدیره مکلف است یک نفر شخص حقیقی را به عنوان مدیر عامل انتخاب نموده و حدود اختیارات، مدت مدیریت و حق الزحمه او را تعیین نمایند.

۳- تنظیم صورت دارایی و قروض شرکت: هیات مدیره مکلف است هر ۶ ماه یکبار صورتی مشتمل بر خلاصه دارایی ها و قروض شرکت تنظیم نموده و به بازرسان تسلیم نماید.

۴- تنظیم صورت دارایی و ترازنامه و حساب عملکرد سالانه: هیات مدیره مکلف است پس از انقضای سال مالی، صورت دارایی و دیون شرکت و همچنین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت را تهیه و گزارشی در رابطه با فعالیت و وضع عمومی شرکت طی

سال مالی مزبور تنظیم و ضمیمه گزارش خود نماید. این اسناد باید لااقل ۲۰ روز قبل از تشکیل مجمع عمومی عادی سالیانه در اختیار بازررس یا بازرسان شرکت قرار گیرد.

۵- دعوت مجمع عمومی سالیانه جهت تصویب صورتهای مالی: هیات مدیره مکلف است بعد از انقضای سال مالی، ظرف مدتی که در اساسنامه پیش بینی شده است مجمع عمومی سالیانه را برای تصویب عملیات سال مالی قبل و تصویب ترازنامه و سود و زیان شرکت دعوت نمایند.

۶- پرداخت سود خالص به صاحبان سهام: هیات مدیره مکلف است حداکثر ظرف ۸ ماه پس از تصویب مجمع عمومی، سود قابل تقسیم صاحبان سهام را پرداخت نماید.

۷- منظور نمودن لااقل ۵٪ سود خالص شرکت پس از کسر زیان سنوات قبل به حساب اندوخته قانونی: هیات مدیره موظف است هر سال مالی معادل ۵ درصد سود خالص شرکت را پی از کسر زیان سنوات قبل به حساب اندوخته قانونی منظور نماید. همین که میزان اندوخته قانونی به ده درصد سرمایه شرکت برسد، منظور نمودن بعد از آن اختیاری می باشد.

بازرسان: این افراد رکن سوم شرکتهای سهامی میباشند و بر جریان امور شرکت و گردش کار آن نظارت دارند. برخی از وظایف بازرسان به قرار زیر است: بازررس یا بازرسان شرکت علاوه بر وظایفی که در قانون برای آنها آمده است، مکلفند درباره صحت صورت دارایی و صورت حساب عملکرد دوره و حساب سود و زیان و ترازنامه ای که مدیران برای تسلیم به مجمع عمومی تهیه می کنند، اظهار نظر نمایند. در صورتی که مدیران، اطلاعاتی برخلاف حقیقت در اختیار صاحبان سهام قرار دهند، بازرسان مکلفند مجمع عمومی را از آن آگاه سازند.

مراحل تشکیل شرکت های سهامی عام و خاص

تشکیل شرکت سهامی^۱

هرگاه افرادی معین درصدد فعالیت در رشته خاصی از صنعت باشند، باید در مورد میزان سرمایه و نحوه تامین آن بررسی های لازم را به عمل آورده و چنانچه خود قادر به تامین

^۱ Formation of Corporation

تمام سرمایه آنها نباشند، احتمالاً اقدام به تاسیس شرکت سهامی عام نمایند. مطابق قانون تجارت، سرمایه شرکت هاس سهامی عام در موقع تاسیس نباید کمتر از ۵ میلیون ریال و در شرکت هاس سهامی خاص نباید کمتر از ۱ میلیون ریال باشد.

مراحل تشکیل شرکت سهامی عام

طبق قانون تجارت، برای تاسیس شرکت سهامی عام، موسسین باید ۲۰٪ سرمایه شرکت را تعهد نموده و لااقل ۳۵٪ از مبلغ تعهد شده را در حسابی به نام شرکت در شرف تاسیس نزد یکی از بانک ها سپرده و. سپس اظهارنامه ای به ضمیمه طرح اساسنامه شرکت و طرح اعلامیه پذیره نویسی سهام که به امضای کلیه موسسین رسیده باشد، در تهران به اداره ثبت شرکت ها و در شهرستان ها به دایره ثبت شرکت ها تسلیم و رسید دریافت کنند.

تنظیم اظهارنامه: برای تاسیس شرکت سهامی عام باید از طرف موسسین اظهارنامه ای تنظیم و به امضای کلیه موسسین رسیده باشد. در این اظهارنامه نکات کلی مربوط به شرکت، از جمله نام شرکت، هویت کامل و اقامتگاه موسسین، موضوع شرکت، مبلغ سرمایه شرکت و تعیین مقدار نقد و غیرنقد آن، تعداد سهام شرکت، مبلغ تعهد شده توسط هریک از موسسین و مبلغی که پرداخت کرده اند، مرکز اصلی شرکت و مدت شرکت قید می گردد.

تهیه طرح اساسنامه: مطابق ماده ۸ قانون تجارت، طرح اساسنامه شرکت باید با قید تاریخ به امضای موسسین رسیده باشد. لازم به ذکر است که این طرح باید همه نکات اساسی شرکت را دربر داشته باشد.

تهیه طرح اعلامیه پذیره نویسی: به طور کلی پذیره نویسی یعنی تعهد پرداخت یا تعهد انجام امری. در شرکتهای سهامی منظور از پذیره نویسی، تعهد پرداخت بهای سهم می باشد. معمولاً در مورد آورده های نقدی، قسمتی از آن طبق قانون نقداً پرداخت می گردد و بقیه آن در پذیره نویسی تعهد می شود که باید ظرف مدت مقرر در اساسنامه بوسیله سهامداران پرداخت شود.

انتشار اعلامیه پذیره نویسی: مرجع ثبت شرکتهای پس از مطالعه اظهارنامه، طرح اساسنامه، طرح پذیره نویسی سهام و انطباق آنها با قانون، اجازه انتشار اعلامیه پذیره

نویسی سهام را صادر می نماید. موسسین مکلفند پس از کسب اجازه، اعلامیه پذیره نویسی را در روزنامه تعیین شده آگهی نموده و در بانکی که تعهد سهام نزد آن صورت می گیرد، در معرض دید علاقه مندان قرار دهند.

عرضه اوراق تعهد سهام به عموم

طبق قانون تجارت، ورقه تعهد سهم باید در دو نسخه تنظیم و به امضای پذیره نویسی و بانکی که در آن پذیره نویسی انجام گرفته برسد و نسخه دوم آن به پذیره نویس تسلیم گردد.

به موجب ماده ۱۶ قانون تجارت، موسسین مکلفند پس از انقضای مهلتی که برای پذیره نویسی مقرر شده است، حداکثر تا یک ماه، به تعهدات پذیره نویسان رسیدگی و پس از احراز اینکه کلیه سهام شرکت تعهد گردیده و لااقل ۳۵٪ آن پرداخت شده است، تعداد سهام هریک از تعهدکنندگان را تعیین و اعلام نموده و متعاقباً مجمع عمومی موسس را دعوت نمایند.

دعوت مجمع عمومی موسس

مجمع عمومی موسس پس از رسیدگی به تعهدات پذیره نویسان تشکیل و پس از اطمینان از احراز پذیره نویسی کلیه سهام، مبادرت به تصویب طرح اساسنامه شرکت و انتخاب اولین مدیران و بازرسان می نماید. اساسنامه شرکت پس از تصویب، همراه صورت جلسه مجمع و اعلامیه قبولی مدیران و بازرسان و قبولی سمت مدیریت و بازرسی از طرف آنها و ثبت شرکت در اداره ثبت شرکت ها، شرکت تشکیل شده محسوب می شود.

تشکیل شرکت سهامی خاص

برای تشکیل شرکت سهامی خاص و ثبت آن در اداره ثبت شرکتها، فقط تسلیم اظهارنامه به ضمیمه مدارک فوق کافی می باشد.

تعریف و خصوصیات سهام و انواع سهام

به موجب ماده ۲۴ قانون تجارت، سهم، سندی است که حاکی از تملک قسمت معینی از سرمایه بوده و به دارنده آن حق می دهد که از تمام مزایای مقرر در اساسنامه شرکت

استفاده نماید. به عبارت دیگر سهم، سند قابل معامله ای است که نماینده مالکیت دارنده آن در شرکت سهامی می باشد.

طبق ماده ۲۷ قانون تجارت، تا زمانی که تمامی مبلغ اسمی سهام پرداخت نشده است، شرکت باید به صاحبان سهام (گواهینامه موقت سهام) بدهد. این گواهینامه معرف تعداد و نوع سهام و مبلغ پرداخت شده آن می باشد. ولی در حال، ظرف مدت یکسال پس از پرداخت تمامی مبلغ اسمی هر سهم، باید ورقه سهم صادر و به صاحب گواهینامه تسلیم و گواهینامه موقت سهم مسترد و باطل گردد.

انواع سهام

به موجب قانون تجارت، سهام شرکتهای سهامی سه نوع می باشند:

الف: سهام با نام

سهام با نام سهامی است که روی آن نام دارنده آن قید گردد. نقل و انتقال این نوع سهام، باید در دفتر سهام شرکت به ثبت برسد و صاحب سهم باید شخصا یا توسط وکیل خود، انتقال را در دفتر شرکت تصدیق و امضاء نمایند. سهام با نام در شرکتهای سهامی ایرانی کاربرد بیشتری دارند. سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از نوع سهام با نام است.

ب: سهام بی نام

سهامی است که روی آن نام صاحب آن ذکر نمی گردد و به صورت سند در وجه حامل بوده و دارنده آن، مالک آن شناخته می شود مگر آنکه خلاف آن قانونا ثابت شود. نقل و انتقال این سهام با قبض و اقباض صورت می گیرد. این نوع سهام بیشتر در شرکت های سهامی عام کاربرد دارند.

ج: سهام ممتاز^۱

سهامی هستند که نسبت به سایر انواع سهام مزایایی داشته باشند. به موجب تبصره ۲ ماده ۲۴ قانون تجارت، در صورتی که برای برخی از سهام شرکت با رعایت مقررات این

^۱ Preferred stock

قانون، مزایایی قائل شوند این گونه سهام، سهام ممتاز نامیده می شود. سهام ممتاز نیز می تواند با نام باشد، به هر حال امتیازات این گونه سهام باید به وضوح تعیین گردد. سرمایه اغلب شرکتهای ایرانی تنها از یک طبقه سهام عادی تشکیل گردیده و امتیازات خاصی برای جلب سرمایه گذاران دیگر در نظر گرفته نشده و لذا از سهام ممتاز برای تامین مالی کمتر استفاده می شود. برخی از این شرکتها که در گذشته سهام ممتاز منتشر نموده اند، بخاطر برداشت نادرستی که از سهام ممتاز داشته اند، این نوع سهام را به موسسین خود اختصاص داده اند. در حالی که سهام ممتاز با امتیازاتی نظیر اولویت در تقسیم سود، درصد معین سود سهام و غیره جهت جلب سرمایه گذارانی از بازارهای سرمایه که خواهان بازده ای معین و ریسک کمتری هستند منتشر می گردد. موسسین و دیگر سهامداران عادی از سرمایه گذاری سهامداران ممتاز به شکل اهرمی برای تشدید بازدهی سهام خود بهره می گیرند. پس از تقسیم سود تعیین شده به سهامداران ممتاز مازاد احتمالی بازده سرمایه آنان به سهامداران عادی تعلق می گیرد. این نوع اهرم، اهرم مالی نام دارد.

ارزش اسمی سهام و حساب سرمایه

ارزش اسمی هر سهام در هر کشور براساس قوانین موجود در آن کشور تعیین می گردد. ارزش اسمی سهم مبلغی است که در اساسنامه برای هر سهم معین شده و این مبلغ بر روی ورقه سهم ذکر گردیده است. البته قید ارزش اسمی بر روی برگه سهم به این معنی نمی باشد که حتما ورقه سهم به همان قیمت بفروش رود، در شرایطی مکن است که سهام بیشتر یا کمتر از ارزش اسمی به فروش برسد. نکته: انتشار و فروش سهام به قیمتی کمتر از ارزش اسمی در ایران ممنوع می باشد، اما ارزش اسمی سهم ارتباط مشخصی با قیمت بازار آن ندارد. حاصل ضرب ارزش اسمی هر سهم در تعداد سهامی که شرکت طبق اساسنامه مجاز به انتشار آن می باشد، نشان دهنده جمع سرمایه یا سرمایه قانونی می باشد. در شرکت هاس سهامی به علت وجود تعداد زیاد سهامداران دیگر مانند شرکت های تضامنی برای هر یک از سهامداران حسابی جداگانه در نظر گرفته نمی شود بلکه مجموع سرمایه شرکت در حسابی تحت عنوان (حساب سرمایه سهام) منظور می گردد. مانده

بستانکار حساب سرمایه سهام معادل ارزش اسمی تمام سهام سهامداران شرکت می باشد. چنانچه شرکت بیش از یک نوع سهم صادر کرده باشد، برای هر طبقه از سهام، حساب سرمایه سهام برای همان طبقه از سهام افتتاح می گردد. ممکن است که شرکتی هم سهام ممتاز و عادی منتشر نماید در این صورت دو حساب وجود دارد، یکی حساب سرمایه سهام عادی و دیگری حساب سرمایه سهام ممتاز.

نکته: حساب سرمایه سهام عادی و ممتاز معرف ارزش اسمی سهام می باشد. چنانچه فروش سهام به قیمتی بیشتر یا کمتر از ارزش اسمی به فروش رود این امر در حساب های صرف سهام و کسر سهام منظور می گردد.

حقوق صاحبان سهام و هزینه های تاسیس

در شرکت های سهامی ان قسمت از ترازنامه که دارایی ها و بدهی ها را نمایش می دهد، با شرکت های تضامنی و موسسات فردی تفاوت ندارد. اما قسمت حقوق صاحبان سهام، با دیگر موسسات تفاوت اساسی دارد. در ترازنامه شرکتهای سهامی اصطلاح حقوق صاحبان سهام، جایگزین سرمایه می گردد. حقوق صاحبان سهام در شرکت های سهامی نیز مانند دیگر موسسات برابر دارایی ها منهای بدهی ها می باشد. معادله حسابداری در انواع موسسات به شکل زیر است:

موسسات فردی (تک مالکی):

$$\text{سرمایه} + \text{بدهی ها} = \text{دارایی ها}$$

در شرکتهای تضامنی:

$$\text{سرمایه ها} + \text{بدهی ها} = \text{دارایی ها}$$

در شرکت های سهامی:

$$\text{حقوق صاحبان سهام} + \text{بدهی ها} = \text{دارایی ها}$$

هزینه های تاسیس

در مراحل مختلف تاسیس شرکتهای سهامی ممکن است هزینه هایی از قبیل تهیه و تنظیم اساسنامه، هزینه های مربوط به وکیل و مشاوران حقوقی، هزینه برگزاری مجمع موسس، هزینه های صدور گواهینامه های موقت سهام، هزینه ثبت شرکت در اداره ثبت

شرکتها، هزینه درج آگهی در روزنامه کثیرالانتشار و غیره توسط شرکت تحمل گردد. اینگونه هزینه ها که (هزینه های تاسیس) نامیده می شوند، به این دلیل که موجب تاسیس موسسه شده اند دارای منافع آتی بوده و با توجه به اصل تطابق نمی توان آنها را جزء هزینه های دوره محسوب کرد، زیرا انتظار انتفاع از تاسیس موسسه بیش از یک دوره مالی می باشد. بنابراین اینگونه هزینه ها به عنوان نوعی دارایی نامشهود، تحت عنوان هزینه های تاسیس در دفاتر شرکت های سهامی ثبت می شوند. در پایان هر سال قسمتی از این هزینه ها به عنوان هزینه دوره جاری در صورت سود و زیان منعکس می گردد.

فروش سهام به ارزش اسمی (صرف و کسر سهام)

مجاز پذیره نویسی سهام به تنهایی دارایی و سرمایه شرکت را افزایش نمی دهد، بلکه تنها از طریق انتشار و فروش سهام، دارایی ها و سرمایه موسسه افزایش می یابد. هنگامی که سهام شرکت به طور نقد به فروش می رسد، معادل قیمت فروش سهام، حساب وجوه نقد بدهکار و معادل ارزش اسمی سهام، حساب سرمایه سهام، حساب سرمایه سهام بستانکار می گردد. چنانچه سهام به قیمت بیشتر یا کمتر از ارزش اسمی به فروش رسد، مابه التفاوت قیمت فروش و قیمت اسمی در حسابهای مخصوص به خود ثبت می گردد.

فروش سهام به قیمت بیشتر از ارزش اسمی - صرف سهام

هرگاه سهامی در شرکت به قیمتی بیشتر از ارزش اسمی به فروش رسد گفته می شود که سهام آن شرکت با صرف به فروش رسیده است. در صورتی که یک شرکت از وضع مطلوبی برخوردار باشد و یا در شرایط تورمی، ممکن است سهام آن شرکت با صرف به فروش رسد. وجود تقاضای بیش از عرضه برای سهام یک شرکت سهامی و یا پایین بودن ارزش دفتری دارایی ها در مدل بهای تمام شده تاریخی و در شرایط تورمی علت پرداخت صرف توسط خریداران سهام آن شرکت می باشد.

فروش سهام به قیمت کمتر از ارزش اسمی - کسر سهام

در صورتی که سهام شرکت به قیمت کمتر از ارزش اسمی به فروش رود اصطلاحاً می گویند سهام با کسر به فروش رسیده و اختلاف بین قیمت اسمی و قیمت فروش را کسر

سهام می گویند. البته صدور سهام به مبلغ کمتر از ارزش اسمی در ایران ممنوع می باشد. چنانچه سهام شرکتی با کسر به فروش رسد حساب کسر سهام معادل مابه التفاوت مبلغ فروش و مبلغ اسمی بدهکار می گردد.

فروش سهام فاقد ارزش اسمی

آن دسته از شرکتها که سهام خود را بدون درج ارزش اسمی روی آن صادر می نمایند، برای این سهام قیمتی معین می کنند که به آن (ارزش اظهار شده) می گویند. سهام با ارزش اظهار شده از نقطه نظر حسابداری تفاوتی با سهام با ارزش اسمی ندارد. البته نکته مهم در این جا این است که صدور سهام بدون ارزش اسمی در قوانین تجاری ایران ممنوع می باشد.

تبدیل اوراق مشارکت به سهام

شرکتهای سهامی عام می توانند اوراق مشارکت قابل تبدیل صادر کنند. دارنده اوراق مشارکت قابل تبدیل می تواند در سررسید نهایی، اوراق مشارکت را به سهام شرکت تبدیل کند. این امتیاز برای شرکت این خوبی را دارد که از خروج منابع عظیم نقدینگی در زمان سر رسید اوراق مشارکت جلوگیری کند. دارنده اوراق مشارکت هم این اختیار را دارد که در صورت پیش بینی افق سودآور برای شرکت، سرمایه گذاری مناسبی را انجام دهد.

اگر اوراق مشارکت در سررسید به سهام تبدیل شود باید حق تقدم سهامداران فعلی سلب شود. زیرا شرکت باید افزایش سرمایه دهد و تمام یا بخشی از سهام جدید را به دارندگان اوراق مشارکت پس بدهد. پس سهامداران قبلی نمی توانند تمام سهام جدید را تملک کند. لذا، حق تقدم سهامدار فعلی سلب و صرف ناشی از تبدیل بین سهامداران قبلی می شود، یا اینکه معادل صرف سهام، به سهامداران قبلی سهام جدید ارائه می شود.

انواع اندوخته ها و اندوخته قانونی

اندوخته به معنای جمع کردن یا پس انداز کردن وجه نقد، برای تامین یک هدف است. در حسابداری، اندوخته بخشی از سود خالص واحد اقتصادی می باشد، که برای تحقق اهداف مجموعه اقتصادی در حساب مجزایی تحت عنوان (اندوخته) نگهداری می شود.

انواع اندوخته ها در حسابداری

اندوخته در حسابداری به دو نوع تقسیم می شوند:

-اندوخته اجباری

-اندوخته اختیاری

اندوخته اجباری

اندوخته ای که براساس الزامات قانونی، مجموعه اقتصادی موظف به گشایش اعتبار برای آن است، در واقع بی تفاوتی یا بی توجهی به این اندوخته غیرقانونی بوده، مجموعه را با چالش های قانونی مواجه می کند. تنها اندوخته اجباری برای یک مجموعه اقتصادی، اندوخته قانونی است (سایت پرشین حساب).

اندوخته اختیاری

حاصل پیش بینی های تصمیم گیرندگان شرکت جهت مواجه با چالش های احتمالی و یا دست یابی به اهداف بلندمدت آتی می باشد. درواقع عدم گشایش اعتبار برای این اندوخته ها مشکل قانونی ایجاد نخواهند کرد. از انواع اندوخته های اختیاری می توان به اندوخته احتیاطی و اندوخته تحقیق و توسعه و سایر اندوخته ها براساس نیازمندی های هر فعالیت اقتصادی اشاره نمود.

اندوخته قانونی

مطابق با قانون تجارت، هر شرکت مکلف است تا هر سال یک بیستم یا معادل ۵٪ سود خالص خود را به توان اندوخته قانونی ذخیره نماید. اندوخته قانونی مبلغی است که شرکت قبل از تقسیم سود باید کنار بگذارد تا هنگامی که دچار بحران مالی شده یا درآمد کافی ندارد امکان استفاده از آن را داشته باشد.

ویژگی های سهام ممتاز

سهام ممتاز اصولاً یکی از اشکال حقوق صاحبان سهام است، اما برخی از ویژگیهای سهام عادی و اوراق قرضه را ممکن است توأماً دارا باشد. سهام ممتاز برای سرمایه گذارانی جذابیت دارد که طالب نرخ بازده ای بالاتر از نرخ بازده اوراق قرضه بوده ولی در حین

حال خواهان ریسکی کمتر از ریسک سهام عادی باشند. ویژگی های سهام ممتاز به شرح زیر است:

- ۱- اولویت در دریافت سود
- ۲- قابلیت تبدیل به سهام عادی
- ۳- حق رای
- ۴- حق تقدم نسبت به سهام عادی در هنگام تصفیه
- ۵- قابلیت بازخرید

اولویت در دریافت سود

صاحبان سهام ممتاز نسبت به دریافت سود سهام، در مقایسه با صاحبان سهام عادی از اطمینان بیشتری برخوردار می باشند. صاحبان اینگونه سهام، در صورت اعلام سود، نسبت به صاحبان سهام عادی اولویت دارند. سود سهام معمولاً به صورت درصدی از ارزش اسمی سهام بیان می شود. مثلاً زمانی که یک شرکت سهام ممتاز ۶٪ صادر می کند، سود هر سهم ممتاز معادل ۶٪ ارزش اسمی آن می باشد. سود سهام ممتاز دارای ویژگی های به شرح زیر است:

- ۱- سهام ممتاز جمع شونده
- ۲- سهام ممتاز غیر جمع شونده
- ۳- سهام ممتاز غیر مشارکتی
- ۴- سهام ممتاز مشارکتی
- ۵- سهام ممتاز مشارکتی محدود

قابلیت تبدیل به سهام عادی

یکی از راه های جذب سرمایه گذاران در شرکت های سهامی، صدور سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی می باشد. زیرا ویژگی قابلیت تبدیل، سهامداران ممتاز را در نگهداری یا تبدیل اینگونه سهام به سهام عادی، مجاز می دارد. هرگاه قیمت سهام عادی در بازار افزایش یابد، یا نرخ بازده سود سهام عادی بیشتر از سود سهام ممتاز باشد، صاحبان سهام

ممتاز می توانند با تبدیل سهام خود به سهام عادی، از منافع و افزایش قیمت بازار اینگونه سهام منفعت کسب کنند.

حق رای

اعطای قدرت رای به سهامداران ممتاز برای انتخاب مدیریت شرکت سهامی در مجامع عمومی، باتوجه به امتیازاتی که برای آنان متصور گردیده، معقول به نظر نمی رسد.

حق تقدم نسبت به سهام عادی در هنگام تصفیه

در صورت انحلال شرکتهای سهامی، پس از پرداخت بدهی ها، ابتدا ادعای صاحبان سهام ممتاز نسبت به دارایی های شرکت پرداخت و سپس باقیمانده دارایی ها بین صاحبان سهام عادی توزیع می گردد. تمام مبلغ ارزش اسمی سهام ممتاز و یا مبلغی بیشتر از آن و همچنین هرگونه سود معوق، مورد ادعای صاحبان اینگونه سهام قرار می گیرد. معمولاً در اساسنامه شرکت سهامی (ارزش تصفیه) برای سهام ممتاز در نظر گرفته می شود.

قابلیت بازخرید

در صورتی که ویژگی قابلیت بازخرید برای سهام ممتاز در نظر گرفته شده باشد، شرکت صادر کننده اینگونه سهام، می تواند سهام ممتاز خود را در تاریخ یا تاریخ های معین، به قیمت مشخصی که (قیمت بازخرید) نام دارد، بازخرید نمایند.

ارزش دفتری سهام عادی و ممتاز

ارزش دفتری هر سهم در درجه اول به تعداد سهام منتشر شده هر شرکت بستگی دارد. زیرا ارزش دفتری هر سهم برابر (خالص دارایی ها) متعلق به هر سهم می باشد. یعنی دارایی ها منهای بدهی ها. در شرکت هایی که سهام عادی منتشر نموده اند، ارزش دفتری هر سهم عادی از تقسیم جمع حقوق صاحبان سهام به تعداد سهام عادی منتشر شده بدست می آید.

ارزش دفتری سهام عادی در شرکتهایی که سهم عادی و ممتاز منتشر نموده اند

در شرکتهایی که هر دو نوع سهم، یعنی سهم عادی و سهم ممتاز منتشر نموده اند، برای محاسبه ارزش دفتری هر سهم عادی ابتدا باید ارزش دفتری سهام ممتاز محاسبه و از

جمع حقوق صاحبان سهام شرکت کسر و مانده حقوق صاحبان سهام، بر تعداد سهام عادی منتشرشده شرکت تقسیم گردد.

ارزش دفتری سهام ممتاز شامل ارزش تصفیه این سهام بعلاوه کلیه سود های معوق می باشد. در صورتی که برای سهام ممتاز ارزش تصفیه در نظر گرفته نشده باشد، ارزش دفتری این سهام برابر ارزش اسمی سهام ممتاز، بعلاوه کلیه سود های معوق آنها می باشد.

منابع

- ۱- اصول دفترداری و حسابداری بازرگانی، سجادی نژاد، حسن (تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی).
 - ۲- حسابداری صورت های مالی اساسی، نشریه شماره ۷۶، چاپ دهم، (تهران: انتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی ۱۳۸۱)
 - ۳- قانون تجارت، چاپ نهم، (تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۲)
 - ۴- قانون کار، چاپ سوم، (تهران: اداره کل قوانین و مقررات کشور، ۱۳۷۳)
 - ۵- استانداردهای حسابداری، نشریه شماره ۱۶۰، چاپ اول، (تهران: انتشارات سازمان حسابرسی)
 - ۶- سایت پرشین حساب
 - ۷- سایت شعارسال
 - ۸- سایت آپرس
- niswonger, Rollin c. And fess, Philip E., "Accounting principles", 10th ed., (new York: mc graw-Hill, inc., 1977).